

Berényiné Kovács Gyöngyi

Kosáry Domokos a Pest Megyei Levéltárban

Jelen írásomban Kosáry Domokos Pest Megyei Levéltárban eltöltött évei alatt elvégzett levéltári feladatainak feltárására vállalkoztam.¹ Tanulmányom másik célja annak bemutatása, hogy a levéltári források akkor válnak valóban történeti forrássá, ha a levéltáros megfelelően tárja fel, rendezi és készíti elő kutatásra. Kosáry ízig-vérig történész volt, akinek a keze alatt „megszólaltak” a történeti források, ráadásul azon szerencsések közé tartozott, akik munkaidejük nagyobb részében engedélyeztetten foglalkozhattak tudományos munkával.² Az 1963. évi levéltári törvény körüli vitában szerzett tapasztalatai³ alapján pontosan meghatározta azt, hogy a történettudomány mit várhat el a levéltártól. „A történettudomány a levéltártól azt igényli, hogy a történeti fejlődés rekonstruálásához szükséges kéziratot forrásanyagot egybe gyűjtve és megőrizve oly rendben tárja a kutatás elé, amely megfelel a társadalmi fejlődés mozgásáról, szerkezeti összefüggéseiről alkotott tudományos felfogásunknak, illetve e mögött a mindenkori társadalom objektív valóságának.”⁴

Pest Megyei Levéltári helyzetkép az 1960-as évek elején

Kosáry Domokos 1960 áprilisában két év három hónap és 22 nap után feltételesen amnesztiával szabadult börtönéből, amit 1956-os szerepvállalása miatt kellett elszenvednie. Ezután néhány hónapig kiváló idegennyelv-ismeretét kamatoztatva az Országos Fordító Iroda külső munkatársaként dolgozott, majd 1961. október 1-jével a „vezérmegye” levéltárába került. Az intézményben ekkor olyan kiváló történészek dolgoztak, mint *Wellmann Imre*, *Jánosi Ferenc*, *Krizsán László*, vagy *Borosy András*.⁵

¹ Héjjas, 2009: 127–152.

² MNL PML XXXIII.103.-761/1961.

³ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-XIV-563/1963.

⁴ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-XIV-1398/1964.

⁵ *Wellmann Imre* 1945–1950 között Országos Levéltár főlevéltárnoka, 1951–1957 között a Fővárosi Levéltár igazgatója volt. A forradalom alatt a Levéltárosok Országos Forradalmi Bizottságának elnöke lévén igazgatói pozíciójából felmentették. 1957 és 1962 között a Pest Megyei Levéltár levéltárosaként dolgozott. A két mellőzött kitűnően megértette egymást, kapcsolatuk akkor is megmaradt, amikor *Wellmann Imre* elkerült a levéltárból és 1962–1965 között a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főmuzeológusa, majd főigazgató-helyettese lett. *Wellmann Imre* kezdeményező szerepet játszott a hazai agrártörténeti forrásanyag összegyűjtésében, feltárásában, dokumentációs bázisának kiépítésében. Az Országos Levéltárban az ő vezetésével kezdődött meg az *Urbaria et Conscriptio* gyűjtemény feltárása, az 1715–1720. évi és az 1828. évi országos adóösszeírás feldolgozása. *Wellmann Imre* volt

Kosáryhoz hasonlóan Jánosi és Borosy is megjárták a börtönt politikai okok miatt. Humoros történetekből nem volt hiány, erről a „rovott múltú munkacsoport” gondoskodott. Héjjas Pál mesélte el a következő anekdotát. Valamikor a hatvanas évek közepén Lakatos Ernő igazgató vezényletével Borosy András, Jánosi Ferenc és Kosáry Domokos egy rozoga állapotú levéltári kocsin iratanyagot próbáltak a Semmelweis utca egyik külső raktárába eljuttatni. Az éppen arra sétáló és a fent nevezett levéltárosokat jól ismerő Heckenast Gusztáv látva a küzdelmet megkérdezte a munkát felügyelő igazgatótól: „Ernő, neked ezt fölülről adták utasításba, hogy ezek cipekedjenek?”

1954 elején a Levéltárak Országos Központja (LOK) tervbe vette az állami levéltárak feudális kori összeírási anyagának katalogizálását. A szóban forgó forráscsoport első historiográfiai bemutatását Soós Imre közölte 1955-ben a Levéltári Híradó hasábjain.⁶ Ebben a közleményben még nem volt szó az összeírások katalogizálásnak átfogó munkatervéről, a szerző írása céljaul azok adatainak a helytörténeti kutatások előmozdítása érdekében történő mind teljesebb kiaknázását jelölte meg, bemutatva e dokumentumcsoport intenzív feltárását és csoportosítási lehetőségeit.⁷

az MTA Agrártörténeti Kutatócsoportjának vezetője is. Vö. https://mult-kor.hu/20090530_wellmann_imre (A letöltés ideje: 2020. júl. 20.) és <http://www.nevpont.hu/view/7516> (A letöltés ideje: 2020. júl. 20.)

Jánosi Ferencet az 1956-os forradalom és szabadságharc után letartóztatták, Snagovba szállították, majd a Nagy Imre-perben 8 év börtönre ítélték. Tüdőbetegségére való tekintettel 1960-ban egyéni kegyelmet kapott. Ezt követően 1963-tól a Budapesti 2. számú Állami Levéltárban – azaz a Pest és Nógrád Megyei Levéltárban – dolgozott. Az 1968-as csehszlovákiai események hatására infarktusban halt meg.

Krizsán László 1967-ben nyerte el a történettudomány kandidátusa, 1982-ben a tudományok doktora akadémiai fokozatot. A Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézetében tudományos tanácsadóként működött. Kutatási területe Afrika népeinek 19. századi társadalomtörténete és a magyar kutatók szerepének vizsgálata a világ tudományos megismerésében. Számos könyvet, tudományos és népszerű tanulmányt írt, amelyek magyar, angol, német, orosz, francia és japán nyelven jelentek meg, a magyar és egyetemes történelem, valamint az irodalomtörténet témaköréből. Madách Imréről vonatkozó kutatásai és az 1964-ben publikált dokumentumkötete felderítette Madách szerepét a szabadságharcban, eloszlatva egy százados tévhitet. Vö. <http://www.erd.hupont.hu/118> (A letöltés ideje: 2020. márc. 19.)

Borosy András 1950-ben politikai okból történt bebörtönzéséből csak 1956-ban szabadult. 1963-tól közgyűjteményekben dolgozott, könyvtárosként és levéltárosként, míg a Pest Megyei Levéltárban egy életre szóló otthonra nem lelt. Amint maga is sokszor említette, hadtörténeti kutatásait általában szabadidejében, munkaidő után végezte, miközben levéltári segédletek sorát is megalkotta. Minden akadály ellenére termékeny szerző volt, tanulmányai mellett a Magyar Katolikus Lexikonnak is körülbelül kétszáz szócikket írt. A Hadakozó népelemek Magyarországon a XI–XIII. században című nagydoktori dolgozatával 1992-ben elnyerte a történelemtudományok doktora címet. Vö. <https://magyarnemzet.hu/archivum/magyarnemzet/katedrrol-a-szenbanyaba-4659323/> (A letöltés ideje: 2020. júl. 20.)

⁶ Soós, 1955: 246–271.

⁷ Uo.

A katalogizálás módszerének kimunkálását a szekszárdi és szentesi levéltár 1956-ban kezdte meg, kísérleti jelleggel.⁸ A területi állami levéltárakban fellelhető feudális összeírások katalogizálásának részletes munkamenetét végül a LOK 86401-37/5/1957. IX.15. LOK utasítás határozta meg minden közlevéltár számára.⁹ A szakmailag ambiciózus és előremutató törekvés munkálatai hosszan elhúzódtak és az eredeti elképzelés csak részlegesen valósult meg, ami a végeredményként elkészült feudális kori összeírások jegyzékének három kötetében öltött testet.¹⁰ Wellmann Imre a Pest Megyei Levéltárban a közgyűlési iratokat Soós Imre 1955-ben megjelent tanulmánya alapján kezdte el rendezni.¹¹ A rendezés során felmerült problémákról, kihívásokról Lakatos Ernő levéltár-igazgató írt módszertani tanulmányt a Levéltári Szemlében.¹² Wellmann munkájának eredményét, a megyei parasztság 18. századi történetét az adószedői összeírások forrásain keresztül mutatta be.¹³

Kosáry Pest megye 18–19. századi forrásainak bűvöletében

1959-ben a Pest Megyei Tanács VB. Művelődési Osztálya támogatta a Pest megye múltjából című tanulmánykötet kiadását. Az 1961. októberi megbeszélés alapján a kötet eredetileg a paraszti élet Pest Megyei Levéltárban fellelhető forrásai alapján mutatta volna be a parasztság történetét 1695 és 1944 között. A kötetben megjelenő tanulmányokban Wellmann Imre az urbáriumokat, úrbérrendezési és úriszéki iratokat vette górcső alá, míg Kosáry 1961-től a paraszti összeírások 17–18. századi, ún. „kuruc kori” elemzését készítette el.¹⁴ Kosáry tanulmányának elkészítése során nemcsak az összeírások gyűjteményét cédlázta ki, hanem a kutatásához kapcsolódó közgyűlési iratokat is. Lakatos Ernő levéltár-igazgató, aki a levéltár kiemelt feladatának tekintette a levéltári források feltárásához használható módszertani útmutatók összeállítását, s az összeírások katalógusának elkészítését – Wellmann Imre egyéb tudományos feladatai miatt – Kosáry Domokos feladatául adta a továbbiakban. A levéltár-igazgató útmutatásai alapján Kosáry – Szakály Ferenc levéltári segédörrel együtt – először ellenőrző raktári rendezés alá vette az adószedői iratokat, és mindössze nyolc munkanap alatt a katalógusban bemutatott új rendszerben elhelyezte azokat. Az 1768 előtti iratokat 21 fasciculusba rendezték, évenkénti csoportosításban.¹⁵ Az összeírásokat a munka során két csoportba osztották:

⁸ Balázs, 1958: 6., 11., 12., 13.

⁹ MNL OL XIX-I-18-a-86401-37-5/1957. LOK sz. rendelet, vö. Balázs, 1957. 246–271. és Berényiné, 2019: 28.

¹⁰ Bácskai, 1965–1969.

¹¹ Soós, 1955: 246–271. vö. Lakatos, 1955: 68–75.

¹² Lakatos, 1955: 68–75.

¹³ Wellmann, 1961: 206–222., Wellmann, 1962: 293–339.

¹⁴ MNL PML XXXIII.103. 548. dosszié 1961. (30. csomó), vö. MNL PML VIII.706.-V.-762/1961.

¹⁵ MNL PML XXXIII.103. 587. dosszié (30. csomó), vö. MNL PML VIII.706.-V.-a-761/1961. Az Acta

egyik csoport a portális adó fizetésére kötelezett jobbágyok lajstromaiból állt, a másik pedig a megyei házipénztári taksát fizető kurialisták – egytelkes kisnemesek – és egyéb taxások vagyonszázéírásaiból (*conscriptio facultatum*) és adókiivetési irataiból (*conscriptio dicales*). Maguk az összeírások kéziratos füzetek, amelyek mérete megegyezett a nemesi közgyűlési iratok méretével. Egy füzet egy járásra terjedt ki. Az 1715–1720. évi országos összeírás (*regnicolaris conscriptio*) ettől annyiban tért el, hogy ezt országos rendelkezés szerint kellett végrehajtani.¹⁶ A Mária Terézia úrbérendezése után ugyanis már nem a nemesi vármegye, hanem a Helytartótanács adta ki az adóösszeírásokra, népességszámlálásokra vonatkozó utasításokat, és egységes, az egész országra érvényes új összeírási füzeteket használtak, nyomtatott fejléccel. Ettől kezdve a járási szolgabíró és az esküdt feladata mindösszesen annyi volt, hogy a táblázatok üresen hagyott rubrikáiba beírják a portális adó alá eső személy nevét, valamint a házra, földre, terményre és állatállományra kivetett dica értékét. A megyei levéltárakba általában a perceptori hivatali példány került be megőrzésre. A levéltárak ezeket a füzeteket nem tudták a közigazgatási iratok frakturjába elhelyezni, ezért külön sorozatot létrehozva helyezték el, *dicalis conscriptio* címmel.¹⁷ A *dicalis conscriptio*-hoz hasonló nagyméretű összeírások később is nagyobb tömegben jöttek létre, így például 1792 és 1803 között a hadisegély (*subsidium*), vagy a nemesi *insurgensek* összeírásai, úgyszintén 1809 és 1813 között a *lustralis nemesi* összeírások.¹⁸ Balla Gábor levéltárnok az egész megyéről készített összeírásokat továbbra is a nemesi közgyűlés iratsorozatának végén található gyűjteménybe helyezte el.¹⁹ Kosáry 1963-ig ezt az anyagot is munkatervi feladatként rendezte.²⁰ Majd katalogizálta az így feltárt összeírásokon kívül az 1699–1762 között keletkezett nemesi, nagybirtokos összeírási lajstromokat és a nemességvizsgálati iratokat.²¹ Mindezek mellett még az 1754/55. évi országos és az 1843/1844. évi községenkénti ne-

Politica Miscellanea iratokat elsőként nézte át, és rendezte 1–162. fasciculusba. Ma ez az iratanyag az MNL PML IV. 1-d. Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai Közigazgatási iratok (*Acta politica miscellanea*) alatt van törzskönyvezve.

¹⁶ Borosy, 1997.

¹⁷ Vö. a Mária Terézia-féle úrbérendezéssel, melynek Pest-Pilis-Solt vármegyére vonatkozó digitalizált anyaga a Hungaricanán elérhető. <https://archives.hungaricana.hu/hu/urber/ber/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJNRUdZPVBFU1QtUElMSVMtU09MVCJ9> (A letöltés ideje: 2019. okt. 29.)

¹⁸ Vö. Kónya Zsuzsanna: Kutatás az összeírásokban. http://www.akuff.org/eloadas/20170222_MACSE_Klub_Csaladkutatas_az_osszeirasokban_v2_0.pdf (A letöltés ideje: 2019. okt. 29.) *Subsidium* (hadadó), *insurgens* (nemesi felkelés), *lustralis* adó (székelyek adója).

¹⁹ MNL OL XIX-I-4-ab-3-4. tétel-134213/1964. Ma ez az iratanyag MNL PML IV. 3-c/2. kútfő jelzetű Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének Köz- és kisgyűlési iratok Nemesi iratok (*Acta Nobilitaria*) állagban, illetve az MNL PML IV.3-c/3. kútfő Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének Köz- és kisgyűlési iratok Vallási és alapítványi iratok (*Acta religio fundationalia*) állagban található.

²⁰ MNL PML XXXIII.103. 668. dosszié – Jelentés (1963. dec. 20.)

²¹ MNL PML IV.1-m. Nemességvizsgálati jegyzőkönyv, 1. kötet

mesi összeírást is lefordította.²² Az 1792–1815. évi subsidionalis összeírásokon kívül – amelyek a hadisegélyt fizető nemeseket vették listába – a jobbágytelken, majorsági földeken gazdálkodó taksafizető nemesek összeírásait is kigyűjtötte és katalogizálta.²³ 1961-ben Lakatos Ernő felvette a levéltár ötéves tudományos tervébe a Pest és Nógrád megye a török kiverése után 1728-ig című történeti statisztikai tanulmány elkészítését.²⁴ Az 1696. és 1728. évi dicalis, valamint a három regnicolaris (1715. évi, 1720. évi, 1728. évi) összeírás számszerű és szöveges adatait Lakatos Ernő, Wellmann Imre, Kosáry Domokos és Krizsán László dolgozták fel.²⁵ Az összeírások a gazdaság-, társadalom-, hely-, család- és mentalitás-, sőt a politikátörténet kutatásához elengedhetetlen adatokat tartalmazó terjedelmes forrásanyag, amely gyűjtemény formájában különböző családi, szerzetesrendi, hivatali (stb.) levéltárakból kiemelt és ide helyezett összeírásokat tartalmaz. Az iratanyag feldolgozásának és egy számítógépes adatbázis kialakításának úttörő munkája Wellmann Imre – akkor már a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főigazgató-helyettesének – kezdeményezésére indult el.²⁶ Az összeírások tematikai feldolgozása után több megyei levéltár is úgy döntött, hogy a munka eredményeit közreadja.²⁷ Az informatika fejlődésével pedig az összeírások cédulakatalógusaiból megszülettek az első conscriptio-adatbázisok, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ilyen jellegű anyagaiból.²⁸ A nemesi összeírások közül eddig csak Zala megye nemesi katasztere készült el jól kereshető számítógépes adatbázis formájában.²⁹

A Kosáry-bibliográfia bővítése megyei levéltári forrásanyaggal

Kosáry Domokos úgy vélte, hogy a levéltári forrásokkal való közvetlen kapcsolata – mint például a conscriptiók cédulázása – nagyban hasznára vált a forrásanyag megismerésében.³⁰ A magyar történelem nyomtatott forrásait ugyanis már jól ismerte, a levéltári források gazdasága, sokszínűsége, kimeríthetetlen volta azonban ekkor tett rá nagy, közvetlen hatást. Ennek következtében a levéltári anyag tematikai

²² MNL PML VIII.706.-A-c-762/1961.

²³ Uo.

²⁴ MNL OL XIX-I-4-ab-5. tétel-87463/1961, vö. MNL PML VIII.706.-A-c-762/1961.

²⁵ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-x-119/1961.

²⁶ <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/urbariumok-es-osszeirasok/> (A letöltés ideje: 2020. okt. 4.)

²⁷ Veres, 1960: 5–32., Kosáry, 1965: 9–94.; Wellmann, 1965: 155–202.; Kováts, 1969.; Román, 1971, Ember, 1977.; Bársony, 1984.; Borosy, 1997.; Boross, 2002.

²⁸ Csongrád megyei összeírások: http://www.csml.hu/6_segedletek.html (A letöltés ideje: 2019. okt. 28.); Jász-Nagykun-Szolnok megyei összeírások: <http://mnl.gov.hu/mnl/jnszml/osszeirasok> (A letöltés ideje: 2019. okt. 29.); Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei összeírások: <http://www.szabarchiv.hu/drupal/osszeirasok> (A letöltés ideje: 2019. okt. 29.)

²⁹ <http://www.zml.hu/adatbazisok/nemesi.kataszter/ismerteto.php> (A letöltés ideje: 2019. okt. 29.)

³⁰ Héjjas, 2009: 138., vö. MNL PML VIII.706.-5/1962. Biz.

feltárását tartotta célravezetőnek.³¹ Két utat látott a távlati feladatok kijelölésénél: az iratanyag tematikai átrendezését, valamint tematikai segédletek készítését, a proveniencia meghagyása mellett. A tárgyi címszavak mögé betűrendbe csoportosított forrásutalások rendszere, a társadalom szerkezeti egészének képéből indult ki és annak egy-egy résztmáját jelenítette meg forrásutalások segítségével, úgy, hogy a rész mindenkor beilleszthető legyen az egészbe.³² A Minisztérium Levéltári Osztálya évi 50 kutatónapot engedélyezett számára Pest megyei és más levéltárak, gyűjtemények anyagának feltárására.³³ Ezt a munkát vidéki levéltárakban is megkezdte; elsőként Esztergomban, majd Pécsen folytatott kutatásokat.³⁴ A következő évben már közel a dupláját, 82,5 napot fordíthatott a bibliográfiához való anyaggyűjtésre.³⁵

1962-től fáradhatatlanul dolgozott A kereskedelmi bizottság, 1791–1793 című történeti forráskiadványán is.³⁶ A másik, a Pest Megyei Levéltárban Kosáryról elhíresült anekdota ehhez a kiadványhoz köthető. Az egyre bővülő forrásanyag egy idő után már kezelhetetlenné vált és az állandó kiegészítések beillesztése a már elkészült dolgozatba hátráltatta a mű befejezését. Ekkor Kosáry, kiváló professzora, Lukinich Imre mondását idézte: „Adatgyűjtést befejezni, előszóban védekezni.” Kosáry tervezett munkáit aktuális felkérései is hátráltatták; ilyen volt 1963-ban az akadémia elnökének megbízása, amely alapján el kellett készítenie a magyar tudomány történetének összefoglalását 1945-ig.³⁷ 1964-ben a komoly erőfeszítések ellenére sem készült el a Bevezetés első fejezete, így a Minisztériumtól termódosítást kellett kérnie. Miután feladta a kereskedelmi bizottság forráskiadványának megvalósítását, a Bevezetés tovább bővíthetett. 1965-ben az állami felügyelet alatt álló egyházi levéltárakat látogatta végig, miután a rendelkezésére álló alapleltárakból, fondjegyzékekből nem lehetett pontos képet kapni a források adattartalmáról.³⁸

A Bevezetés munkálatai a későbbi években tovább folytak. Miután 1966-ban Kosáry a Történettudományi Intézet munkatársa lett, kivált ugyan a Pest Megyei Levéltár kötelekéből, de levéltári toronyszobáját senki nem foglalta el, neki volt fenntartva, oda mindig visszajárhatott. A Megyeházának ez a terme mind a mai napig a Kosáry emlékszoba nevet viseli.

³¹ Kosáry, 2007.

³² Héjjas, 2009: 141–142.

³³ MNL OL XIX-I-4-ab – 3-4.tétel – 89250/1961., vö. MNL PML VIII.706.-A-c-1.-x-718/1963.

³⁴ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-x-521/1961., 1961. szeptember 25-én Pécsen tárta fel Baranya közgyűlési anyagait, vö. MNL PML VIII.706.-A-c-1.-x-794/1961.

³⁵ MNL PML VIII.706-A-e. Munkatervek. Kosáry Domokos 1962., vö. MNL PML XXXIII.103. 667. dosszié

³⁶ MNL PML VIII.706.-A-e-1295/1963. Kosáry a forráskiadványt a pozsonyi és kassai testületek iratának kiegészítésével képzelte el, meg is kérte a mikrofilmezési engedélyt ezekre az iratokra. De a vállalkozás végül idő hiánya miatt megghiúsult.

³⁷ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-XIV.-1295/1963.

³⁸ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-XIV.-1398/1964.

Kosáry külföldi tanulmányútjai

Kosáry külföldi utazásaira azután kerülhetett sor, hogy az Elnöki Tanács 1962. március 30-án mentesítette korábbi elítélése miatti minden hátrányos jogkövetkezmény alól. Ekkor kapta vissza az akadémiai tudományos fokozatát is. A Pest Megyei Levéltár iratai között fennmaradt úti beszámolóí, munkajelentései tanúsítják, hogy külföldi kutatásai mennyire hasznosak voltak a 18. századi társadalomtörténeti kutatási, illetve a Bevezetés kiteljesítését szolgáló adatgyűjtéseiben. Ennek ellent mond, hogy később egy interjúban a nyomtatott forrásoknak levéltári forrásokkal való kiegészítését parttalan, befejezetlen munkának nevezte.³⁹ A Bevezetéshez 1963-ban Bécsben végzett adatgyűjtést, ahol a három nagy közgyűjteményben – Staatsarchiv, Hofkammerarchiv, Nationalbibliothek – is kutatott.⁴⁰ A bécsi intézményekben rendkívüli szeretettel fogadták, ebédmeghívásainak se szeri, se száma nem volt a kint töltött két hét alatt. Az 1960-as évek második felére már egyre több olyan felkérést kapott a Kulturális Kapcsolatok Intézetén keresztül, amelyek külföldi egyetemeken tartandó előadásokra vonatkoztak: 1965-ben Párizsban, majd 1967-ben az uppsalai és a stockholmi egyetemen adott elő.

Összegzés

A Pest Megyei Levéltár sokat nyert azzal, hogy Kosáry Domokos ott dolgozott. Neki köszönhető, hogy a levéltár feudális kori iratainak rendezése a hatvanas években megtörtént, illetve a korábbi rendezések felülvizsgálatára sor kerülhetett. Többnyire a 18–19. századi iratok, a megyei közgyűlési anyag értékes kútfőinek (Acta nobilitaria; Acta religio fundationalia; Acta urbana; Acta politica miscellanea, stb.) rendezését végezte.

A Kosáry által felvetett fő kérdésen, hogy a levéltáros mennyiben lehet egyéb feladatai mellett a történettudomány művelője is, még évtizedek múlva is vitáztak a szakma képviselői. Kosáry a levéltárat – mint történeti értékű forrásanyag őrzőjét és feltáróját – tudományos intézménynek tekintette. Véleménye szerint a levéltárak azon feladatát, amelynek keretében a még jogérvénnyel bíró dokumentumokkal hivatalok és magánfelek szolgálatára állnak, egy egyszerű hivatal, vagy irattár is elláthatná. A levéltár tudományos feladatait és távlati teendőit tehát a történettudomány igénye kell, hogy megszabja, és a levéltárnak a társadalom elvárásait figyelembe véve kell ebben a maga eszközeivel megfelelően közreműködnie.⁴¹

³⁹ Módos, 2003. vö. <https://www.europaiutas.hu/europaiutas/51/kosary.pdf> (A letöltés ideje: 2020. júl. 20.)

⁴⁰ MNL PML VIII.706.-A-c-1295/1963., vö. MNL OL XIX-I-4-ab-3-4.tétel-136003/1964.

⁴¹ MNL PML VIII.706.-A-c-1.-XIV.-1398/1964.

Felhasznált források és szakirodalom

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

XIX-I-4-ab = Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Igazgatóság iratai 1958–1972

XIX-I-18 = Levéltárak Országos Központja (1949–) 1950–1957

MNL PML = Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára

IV. 1. m. = Nemességvizsgálati iratok, Nemességvizsgálati jegyzőkönyv 1724–1765.

VIII. 706. = Pest Megyei Levéltár ügyviteli iratai 1950–2000.

XXXIII. 103. = Kosáry Domokos iratai 1900–2007.

Bácskai, 1965–1969 = Bácskai Vera (szerk.): Területi állami levéltárakban őrzött feudáliskori összeírások jegyzéke. I–III. Bp., 1965–1969.

Balázs, 1957 = Balázs Péter: A területi levéltárakban lévő feudáliskori összeírások katalógusának elkészítése. Levéltári Híradó, 1957. 3–4. sz. 246–271.

Balázs, 1958 = Balázs Péter: A területi állami levéltárak 1957-ben. Levéltári Híradó, 1958. 1–2. sz. 5–28.

Bársony, 1984 = Bársony István: Bihar vármegye adózó népessége a XVIII. században. Debrecen, 1984.

Berényiné, 2019 = Berényiné Kovács Gyöngyi: A nemességkutatás forrásainak feltárása a Pest Megyei Levéltárban 1901–1967. Levéltári Szemle, 2019. 1. sz. 21–34.

Boross, 2002 = Boross István (közread.): Veszprém vármegye összeírásai 1696, 1715, 1720. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai. 17. (Szerk. Madarász Lajos) Veszprém, 2002.

Borosy, 1997 = Borosy András: Pest–Pilis–Solt vármegye 1728. évi regnicoláris összeírása I–II. Pest Megye Múltjából 8. Bp., 1997.

Ember, 1977 = Ember Győző: Az újjátelepült Békés megye első összeírásai (1715–1730). Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból. Békéscsaba, 1977.

Héjjas, 2009 = Héjjas Pál: Kosáry Domokos a Pest Megyei Levéltárban. Tanulmányok Pest Megye Múltjából. III. – Pest Megye Múltjából 14. Bp., 2009. 127–152.

Kosáry, 1965 = Kosáry Domokos: Pest megye a kuruckorban. Pest megye múltjából 1. Bp., 1965. 9–94.

Kosáry, 2007 = Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába – I. Általános rész 3. Megyei levéltárak és forrásközlések. Bp., 2007.

Kováts, 1969 = Kováts Zoltán: Somogy megye népessége a XVII–XVIII. század fordulóján. Kaposvár, 1969.

Lakatos, 1955 = Lakatos Ernő: A feudáliskori megyei levéltárak rendezési problémái. Levéltári Szemle, 1955. 1–2. sz. 68–75.

- Módos, 2003 = Módos Péter: Kilenc évtized harminchárom nemzedék. Beszélgetés Kosáry Domokossal: <https://www.europaiutas.hu/europaiutas/51/kosary.pdf> (A letöltés ideje: 2020. júl. 20.)
- Román, 1971 = Román János: Feudáliskori összeírások a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltárban. Borsodi Levéltári Füzetek 1. Miskolc, 1971.
- Soós, 1955 = Soós Imre: A Heves megyei feudáliskori összeírások lajstromozása. Levéltári Híradó, 1955. 3–4. sz. 246–271.
- Veres, 1960 = Veres Miklós: Szabolcs megye adózó népessége a XVI–XVII. században. Történeti Statisztikai kötetek. Bp., 1960. 5–32.
- Wellmann, 1961 = Wellmann Imre: Földművelési rendszerek Magyarországon a XVIII. században, főként az 1715. évi országos összeírás alapján. – Tessedik és a magyar agrárfejlődés. Agrártörténeti Szemle, 1961. 2. sz. 206–222.
- Wellmann, 1962 = Wellmann Imre: Agrártörténelmünk módszereinek kérdéseiről. Agrártörténeti Szemle, 1962. 1–2. sz. 293–339.
- Wellmann, 1965 = Wellmann Imre: Pest megye parasztsága és az úrbérrendezés. Pest megye múltjából 1. Bp., 1965. 155–202.